

به نام خدا

داد در ترازوی خدایان

هخامنشی و ساسانی در برخورد با اقلیت‌های دینی

شیرزاد بسطامی

انتشارات سیفا

سرشناسه	: بسطامی، شیرزاد، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	: داد در ترازوی خدایان: هخامنشی و ساسانی در برخورد با اقلیت‌های دینی / شیرزاد بسطامی.
مشخصات نشر	: خرم‌آباد: سیفا، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۳۰۴ ص: مصور، جدول: ۲۱/۵×۴۱/۵ س.م.
شابک	: 978-600-6394-11-4
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۲۹۵] - ۳۰۴: همچنین به صورت زیرنویس.
عنوان دیگر	: هخامنشی و ساسانی در برخورد با اقلیت‌های دینی.
موضوع	: اقلیت‌های دینی - ایران - تاریخ
موضوع	: ایران - تاریخ - هخامنشیان، ۵۵۸ - ۳۳۰ ق. م
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۲ ۵۵۲/۶۹ DSR۶۹
رده‌بندی دیوئی	: ۹۵۵/۹۷
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۳۲۱۴۰۴۳

انتشارات سیفا

داد در ترازوی خدایان:

هخامنشی و ساسانی در برخورد با اقلیت‌های دینی

ناشر: انتشارات سیفا

نویسنده: شیرزاد بسطامی

ویراستاران: فریبا بسطامی، مریم نادری

صفحه‌بندی: نوید علی‌پور

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۹۴-۱۱-۴

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

۹	 مقدمه
۱۱	 بخش اول: هخامنشیان و اقلیت‌های دینی
۱۳	 فصل اول: دین پادشاهان هخامنشی
۱۶	 اعتقادات کوروش ۵۵۹-۵۲۹ ق.م.
۲۱	 اعتقادات کمبوجیه (۵۲۹-۵۲۲ ق.م.)
۲۲	 اعتقادات گئومات مغ ۵۲۲ ق.م.
۲۴	 اعتقادات داریوش اول ۵۲۲-۴۸۶ ق.م.
۲۸	 اعتقادات خشایارشا ۴۸۶-۴۶۵ ق.م.
۳۳	 عقاید اردشیر اول ۴۰۴-۳۰۶ ق.م.
۳۵	 عقاید داریوش دوم ۴۲۴-۴۰۴ ق.م.
۳۶	 عقاید اردشیر دوم ۴۰۴-۳۰۶ ق.م.
۴۰	 عقاید اردشیر سوم ۳۵۸-۳۳۸ ق.م.
۴۱	 عقاید داریوش سوم ۳۳۶-۳۳۰ ق.م.
۴۵	 فصل دوم: هخامنشیان و یهودیان
۴۵	 ۱- پیشینه قوم یهود
۴۵	 ۱-۱. مهاجرت از شبه‌جزیره عربستان به کنعان
۴۷	 ۲-۱. مهاجرت از کنعان به مصر
۴۸	 ۳-۱. مهاجرت از مصر به کنعان
۵۰	 ۴-۱. مهاجرت از کنعان به بین‌النهرین
۵۴	 ۵-۱. مهاجرت از بین‌النهرین به کنعان
۵۴	 ۲- هخامنشیان و یهود

۷-۱-۲- نگاه‌ی به اصلاحات عذرا و نحمیا در جامعه‌ی اورشلیم.....	۷
فصل سوم: هخامنشیان و دیگر اقلیت‌های دینی.....	۷
بخش دوم: ساسانیان و اقلیت‌های دینی.....	۲۵
فصل اول: دین و دولت در عهد ساسانی.....	۲۷
۱- دین ساسانیان.....	۲۷
۲- دین و دولت ساسانی.....	۳۹
فصل دوم: ساسانیان و یهودیان.....	۹
۱- یهود پیش از ساسانیان.....	۴۹
۲- ساسانیان و یهود.....	۴۴
فصل سوم: ساسانیان و دیگر اقلیت‌های دینی.....	۱
۱- ساسانیان و مانویان.....	۱
۱-۱- مانی از شاپور تا هرمزد.....	۱-۱
۲-۱- کرتیر.....	۲-۱
۳-۱- سرانجام مانی و مانویت.....	۳-۱
۴-۱- تعالیم مانی.....	۴-۱
۲- ساسانیان و مسیحیان.....	۲
۳- ساسانیان و بوداییان.....	۳
۱-۳- از بودا تا آشوکا.....	۱-۳
۲-۳- آشوکا.....	۲-۳
۳-۳- بودا در مناطق شرقی ایران و اوستا.....	۳-۳
۴-۳- بوداییان در زمان ساسانی.....	۴-۳

بخش سوم: هخامنشیان و ساسانیان در ترازو..... ۲۴۹

فصل اول: بررسی تطبیقی حکومت های هخامنشی و ساسانی در برخورد با یهودیان

..... ۲۵۱

فصل دوم: هخامنشیان - ساسانیان و دیگر اقلیت های دینی..... ۲۷۱

سخن آخر..... ۲۸۷

تصاویر..... ۲۹۱

فهرست منابع و مآخذ..... ۲۹۵

مقالات..... ۳۰۳

منابع لاتین..... ۳۰۴

مقدمه

غایت این مکتوب بررسی تطبیقی سیاست‌های دو حکومت هخامنشی و ساسانی در برخورد با اقلیت‌هاست. با این حال لازمه ادراک و تطبیق این سیاست‌ها و به ترازو درآوردن آن‌ها، ادراک شرایط زمانی و سیاست‌های جهان آن زمان و نیز گستره جغرافیای مرزها و جغرافیای دینی هر دو شاهنشاهی و همچنین نقش و نفوذ نهاد دین در اعمال سیاست‌هاست.

اما پیش‌تر از همه این‌ها لازم است که اقلیت‌های هر دوره را شناخته که به مطالعه چگونگی و چرایی سیاست‌های هخامنشیان و ساسانیان در مورد آن‌ها بپردازیم.

ما در عهد ساسانی به علت هم‌خوانی تقریبی مرزهای سیاسی و مرزهای دینی با جامعه‌ای زردشتی مواجه هستیم که در آن اقلیت‌هایی چه از حیث جمعیتی و چه از حیث قوم غالب و مغلوب مشهود و قابل مطالعه‌اند که این اقلیت‌ها عبارت‌اند از: یهودیان، مانویان، مسیحیان، بوداییان و صائین؛ اما مشکلی که در گام‌های اولیه تحقیق با آن مواجه شدم شناخت اقلیت‌های عهد هخامنشی است چرا که اقلیت دینی در اولین خوانش اقلیت‌های جمعیتی را به ذهن متواتر می‌کند که دارای دین متفاوتی هستند. این‌رو شناخت اقلیت‌های دینی هخامنشی بسیار سخت می‌نمود، اما با مطالعه در این زمینه ذیل مفهوم اقلیت در دانش‌نامه‌ها که مفهوم عام اقلیت دینی است آمده گروهی از افرادی که از لحاظ نژاد یا رنگ پوست و یا خواستگاه ملی، دینی یا فرهنگی با گروه مسلط غالباً جمعیت اکثریت کشوری که در آن

به سر می‌برند تفاوت دارند. که با توجه به عدم تاکید و الزام قلت جمعیت اقلیت‌های دینی و نیز با توجه به ساختار موزاییکی جمعیت و دیدگاه شامنشاهی هخامنشی می‌توان در تعریف اقلیت دینی گفت که گروهی مردمی که در مرزهای حکومت هخامنشی می‌زیسته‌اند و هخامنشیان قدرت دخل و تصرف در اعتقادات آن‌ها را داشته‌اند، اما الزاماً در اقلیت جمعیتی نیستند. از این‌رو علاوه بر یهودیان به مطالعه سیاست هخامنشیان در قبال عیلامی‌ها، سکاها، بابلی‌ها، مصری‌ها و یونانیان می‌پردازیم. در کل در این مکتوب علاوه بر چگونگی و تبیین این سیاست در پی عکس‌العمل و بازخورد اعمال این سیاست‌ها نیز هستیم. امری که منابع و پژوهش‌های محققان به شکل موردی لحاظ شده است.

به هر حال آن‌چه از منابع نخستین در اولین خوانش بر می‌آید تسامح دین هخامنشیان و اعمال تعصب دینی در سیاست‌های ساسانیان نسبت به اقلیت‌های دینی است اما مصادیق بسیاری را در رد این امر می‌توان یافت. همین امر بهانه‌ای شد تا نگارنده این مکتوب بر آن شود با نگاهی منتقد به بازآفرینی و بازخوانی دین هخامنشی و سیاست‌های اعمال‌شده از جانب آن‌ها در برخورد با اقلیت‌های آن‌زمان و هم‌چنین مطالعه دین ساسانیان نقش آن در برخورد با اقلیت‌های دینی را در بخش دوم مورد بررسی داده و در بخش پایانی نیز با به ترازو در آوردن این اعمال به بررسی تطبیقی سیاست‌های هخامنشی و ساسانی در برخورد با اقلیت‌های دینی بپردازد باشد که حاصل این مکتوب با رویکردی علمی و به دور از دخل و تصرف چرایی است رهگشا برای علاقه‌مندان و دانشجویان تاریخ.